

Česká literatura má o perlu víc

FRANTIŠEK UHER

Foto: Ivo HAVLÍK

Moje doporučení přečíst si právě vydaný román Lubomíra Macháčka se podobá doporučení obvodního lékaře, posílajícího pacienta na vyšetření ke specialistovi. Neváhejte, poslechněte! Dostane se vám poznání a spokojenosti.

Základním principem Macháčkovy tvorby je zobrazování širokého soukolí lidských osudů, posouvané od panoramatického obzoru až k detailním záběrům, které činí jednotlivé postavy srozumitelnými i v jejich složitých osudech, prodírající se kluzkými trasami společenské džungle i komerční prázdnoty, stávající se dravými řekami plnými peřejí i pasivními potůčky v lukách. Stejně tak se další mění v trouchnivější lodi ve slepých ramenech. Nahlédnuto z odlišného úhlu, je to výpověď o pestrosti a proměnlivosti vztahů, inklinujících k dramatickým obrátům, stejně

jako k zaprášeným stereotypům. Těch je naštěstí omezený počet. Strategii individuálních katastrof účelně vyvažují morální kredity, podsouvané s účelnou diskretností.

To vše je půdorysem Macháčkova obsáhlého románu LÁSKA SI TĚ STEJNĚ NAJDE (Togga, 2026, 396 str.) Jeho stěžejní předností je autorova schopnost upoutat čtenáře od úvodních stránek, probouzet a posilovat napětí nejen líčením událostí, ale také, a možná přednostně, stává se klíčovým momentem posouvání děje nenápadná osobitost a svéráz suverenity jednotlivých postav. Od kvalitního dozrávání charakterů k absurdní protřelosti, spoléhající na čecháckovský obdiv ke všemu zvenčí, souběžně k pouze mlhavě zřetelné vypočítavé sentimentalitě.

Nevtíravě se projevuje Macháčko-

va zkušenost osvojená při psaní detektivních příběhů, která se projevuje ve formování vývoje příběhu i mnoha postav, jakož i zdánlivě okrajových skutečností. Dokáže vtisknout

Pokračování na další straně

PAVOL JANÍK

Leto

Slnko nám porozbíjalo okná.
Z ulice dolieha naliehavý spev.

Na celofánovej oblohe
sa zráža para.
Množia sa nezaručené správy
o vetre.

Stromy si poprvé začínajú povrávať
o nás dvoch.

závan napětí i do zdánlivě zanedbatelných atributů. Promlouvají obraty, půlbraty, pády i působivé piruety, nevtravá, ale pozoruhodně účelně adaptovaná přítomnost kritických aspektů, schopnost postavit na vlastní nohy i ryze negativní struktury událostí jako aspekty určující směr věcí budoucích. Vytvářejí účelnou atmosféru podnětného neklidu, radosti a tragičnosti, to vše podmalované (možná nezáměrně) jakousi optimistickou melodií.

Některé čtenáře možná zaskočí i závěr románu, ale budme věcní, téměř čtyři stovky stran ke zvolené podobě trpělivě směřují. Jako kdyby se nad nimi klenul gotický strop, ale do komplikovaného děje pronikal stále větší počet slunečních paprsků, zaplašujících pokřivené stíny. Na okraj úvahy poznamenejme, že Pardubice jsou dějištěm, účelně nasvíceným jevištěm, aniž by tím trpěla jakákoli vyjádřená obecná platnost. Z pozice čtenáře platí, že se obdobné úkazy nápadně podobají jevům z jejich domoviny.

Antická pryskyřice silphium patří dosud k botanickým záhadám starověku, Macháček jako kdyby jejími účinky obdaroval nejen svoje románové osobnosti, ale i bezvýznamné postavičky, které ovšem nejsou samoúčelnými. Dotvářejí

podivuhodně kompletní obraz, v němž dominuje nejen všechno lidské úsilí, včetně taktéž zákonitých tragických ekvivalentů, probouzejících pomyšlení, zda zubatá sestřička nezaklepala na nesprávné dveře.

Poutavost děje rozhodně nevzbuzuje představu vybarvených omalovánek, není v něm cokoli vetchého, obnošeného, nouzově oprášeného. Setkáváme se s jednoznačně vyhraněnými postavami, bezděčně získávajícími čtenářovy sympatie. Nejen postižený Pavlík kompenzuje svoje handicapy jinými přednostmi, a když leze za komín, nepochybně se stává pokušitelem, inspirativním příkladem. Až závidíme, neboť kolem nás se ustavičně nejedna pošetilost stává dominantní.

Za pozornost stojí i Macháčkův způsob pranýřování. Příkladně úvaha jak pěstovat demokracii, což je scestný způsob sám o sobě, demokracie přece není květina, nýbrž zemina, jejímž prostřednictvím květiny dozrávají, vadnou či hynou. Také Velká pardubická či klecové chovy se v Macháčkově podání stávají explicitním zdrojem nenávistných výpadů, aniž by došlo k jejich hodnocení.

S úsměvnou nadsázkou si všimá současné české divadelní scény, kde

před trvalými hodnotami dostává jí přednost adrenalinové slepence, možná aktuální, ale bez trvalejších uměleckých hodnot. Divadelní spolek je v románu koncentrátem ctižádostivé komerční lehkovážnosti. Při použití negativních společenských úkazů však Macháček zůstává nad věcí, již samotná zmínka ohraničuje stanoviska. Úzkostlivě se vyhýbá použití současných novinářských praktik. Když je nám sdělováno, že ulicí proběhl žlutý pes, dostává se nám místo konkrétních informací poučení o parazitech, kteří zvířata obtěžují, a širokém spektru žlutých barev.

Nikoli náhodně zavádí Macháček svoje postavy do situací, které v čtenáři vzbuzují zamyšlení, jak by se zachoval na jejich místě, vyhýbá se zaujetí okázalých a jednoznačných pozic, hledání jakékoli pravdy, která by komplikovala dějovou osu. Respektuje zásadu, že každý jen tu svou má za jedinou. Není to plně respektovaná praxe, ale s tím poznáním se musíme smířit.

Již zmíněný téměř lyrický závěr románu je snad adekvátní jeho názvu – platí to i v případném opačném gardu – to však nic nemění na jeho umělecké hodnotě. Česká literatura má zase o jednu perlu víc.

Budoárová bible vychází podruhé, tentokrát s jiným cílem

Po dvaceti letech od prvního vydání jedné z našich nejúspěšnějších publikací se nakladatelství Dybbuk rozhodlo opětovným vydáním podpořit dobrou věc:

Vytiskne limitované speciální vydání ve své době provokativní publikace *Kniha o k*ndě*. Rozšířilo ji o další texty i obrázky a vyzdobilo barevnou ořízkou. A ta dobrá věc znamená, že 50 % z ceny každé prodané knihy poukáže neziskové organizaci Rozkoš bez rizika, která se dlouhodobě snaží zlepšovat postavení žen a mužů nabízejících placené sexuální a erotické služby a zároveň přispívá k ochraně veřejného zdraví v ČR. (www.rozkosbezrizika.cz)

*Kniha o k*ndě* je sbírka ukázek různých textů napříč dějinami literatury s jedním společným rysem: Vyskytuje se v nich „k*nda“ jako téma. Antologie pokrývá všechny vrstvy literatury od autorů, které bychom asi čekali, jako markýz de Sade nebo Charles Bukowski a autory meziválečné Erotické revue přes úryvky od Františka Halase, Victora Huga nebo Alexandra Puškina, až po ukázky lidové slovesnosti. Nedílnou součástí knihy jsou staré erotické ilustrace.

Kniha se snaží beze studu a nezastřeně ukázat, že i když k*nda je stále pro mnohé společenským

tabu, pro představivost řady spisovatelů a umělců představuje šťavnaté lákadlo a po věky věků svůdný zdroj inspirace a poetické obrazotvornosti. Ať už v poezii či próze, v intimních zpovědích, či přímo ke čtenáři promlouvajících textech. Jejich řádky si každý milovník dobrodružství sice možná tajně, ale s nepochybnou zvědavostí přečte, aby pak mohl spílat nestoudné autorově odvaze a bezprostřednosti, nebo naopak aby si v skrytu duše přiznal, že k*nda je pro člověka – a to ve své podstatě i ve všech svých manifestacích – nejen potěšením, ale také nevysychajícím pramenem fantazie a života.

Kdo stojí za projektem?

Dybbuk je nezávislé nakladatelství založené v roce 2001. Vydává texty, které jej osobně zajímají a u nichž si je jisto jejich nadčasovou kvalitou – ty nejlepší knihy ze světové beletrie a ty nejpodnětnější populárně-vědecké texty, které tematizují podstatné lidské poznávání.

V nakladatelství vycházejí knihy určené převážně pro náročnější čtenáře, které vzrušuje četba

Pokračování na další straně

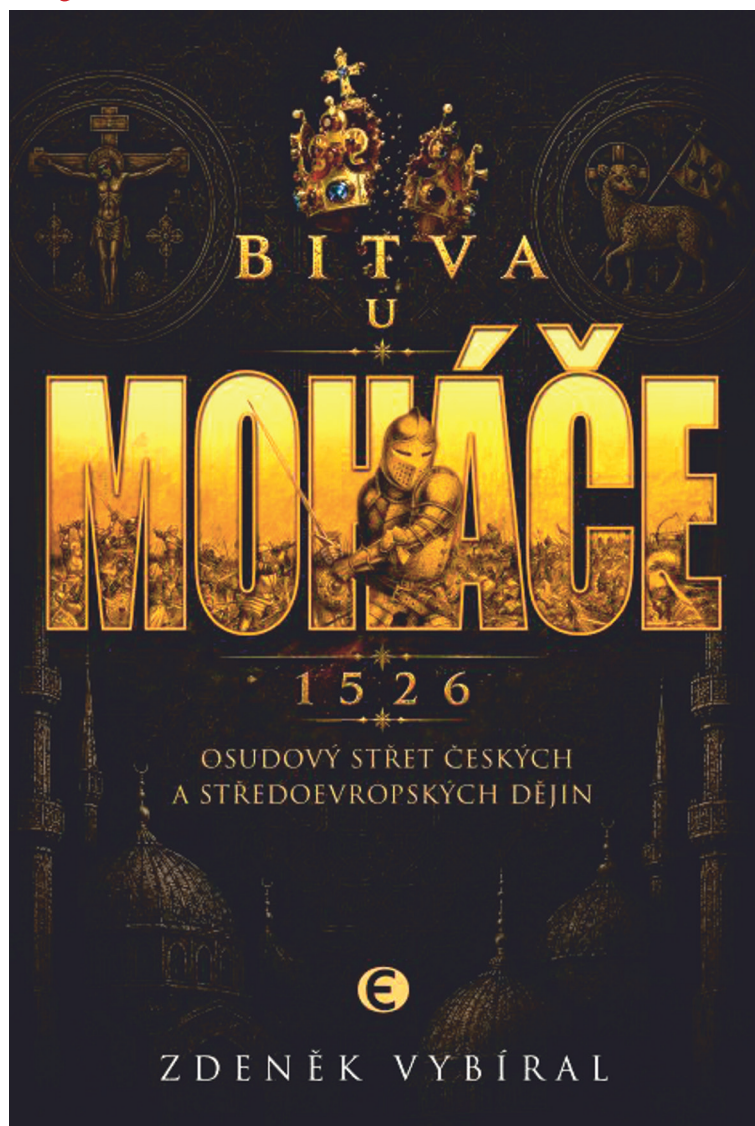
a myšlení. Tento zážitek se jeho knihy také snaží všemožně zprostředkovat. Vydává zejména texty pocházející z hran, okrajů a krajů literárních žánrů, literaturu z minoritních jazykových oblastí nebo nezvyklého myšlení či kontroverzního přístupu k různým jevům. Vždy jde o kvalitní literaturu, která se však může leckomu zdát náročná, zajímavá, odlišná, progresivní, introspektivní nebo prostě divná.

„Finanční příspěvky použijeme na pokrytí nákladů spojených s vydáním knihy, především na tisk.

o padesát procent z ceny každé prodané knihy pošleme na účet neziskové organizace Rozkoš bez rizika, která už 30 let pomáhá lidem poskytujícím placené sexuální služby, osobám v nepříznivé sociální situaci a lidem s rizikovým životním stylem. Provozuje terénní programy, odborné sociální poradenství, zdravotní prevenci (včetně mobilních ambulancí) a anonymní testování pro veřejnost,“ uvádí nakladatelství, jemuž lze věřit.

Podrobnosti o tom, jak lze knihu objednat, jsou na donio.cz.

Rovných **pět století poté...** **Vychází kniha** Bitva u Moháče

Bitva u Moháče v roce 1526 zásadně změnila dějiny střední Evropy. Vedla k rozpadu Uherského království, otevřela Osmanům cestu k dalším výbojům a smrt českého a uherského krále Ludvíka Jagellonského umožnila Habsburkům vybudovat vlastní středoevropskou monarchii.

K pětistému výročí světodějného konfliktu nakladatelství EPOCHA vydalo titul s vše obsahujícím názvem Bitva u Moháče - Osudový střet českých a středoevropských dějin 1526.

Bitva má také nezastupitelné místo

především v maďarské historické paměti, pro niž představuje nejvýznamnější událost starších maďarských dějin. Na podkladě maďarských, tureckých, českých, polských a italských pramenů, s využitím rozsáhlé zahraniční literatury, je vyličen průběh válečného střetnutí mezi vojskem českého a uherského krále Ludvíka Jagellonského a vojskem osmanského sultána.

Jsou rozebrány příčiny, proč se Ludvíkovi Jagellonskému nepodařilo připravit zemi na osmanský útok a proč byla jeho početně slabší armáda přes počáteční úspěch krvavě poražena. Zvláštní pozornost je věnována osudu samotného krále Ludvíka, který na útěku z bitvy zahynul, jak se zdá, zcela nešťastnou

náhodou.

Čtenáři se ve zkratce seznámí také s dějinami obrany středověkých Uher před osmanskou expanzí a s důvody, proč jagellonští panovníci nedokázali udržet namáhavě budovanou linii pevností na jižní podunajské hranici.

Z popisu politického uspořádání česko-uherského soustátí za vlády Ludvíka Jagellonského vysvitnou strukturální nedostatky a obtíže, kterým musel mladý a nezkušený král čelit.

Knihy se také zamýšlí nad mnoha nedořešenými otázkami, které se stále

spojují s moháčskou bitvou. Jaká byla síla obou bojujících stran a bylo možné se vyhnout porážce volbou jiné strategie? Jakou roli v událostech kolem bitvy sehrál sedmihradský vojvoda Jan Zápolský? A proč křesťanská Evropa nechala Uhry v tvář tureckému útoku bez významnější pomoci?

Celý příběh tureckého tažení z roku 1526 a porážky Ludvíka Jagellonského u Moháče přináší nejen obraz statečnosti a obětavosti, ale i sobectví a pýchy. Nejlepší a nejhorší lidské vlastnosti se skládají do mozaiky velkého dějinného obrazu, jenž nám při důkladném promýšlení může poskytnout nejen poučení, ale také výstrahu před imperiálními tužbami velkých říší.

Celobarevnou publikaci o 376 stranách doplňují desítky mnohdy raritních ilustrací a přehledové mapy.

Knihy oficiálně vyjde 31. srpna 2026. V předprodeji je možné ji koupit se slevou 35 % za 519 Kč z původní ceny 799 Kč. (red)

STANISLAV ZEMAN

Zavírání studánek

Kdo studánky zavírá
Zjara
Aniž zimu zaklíná

Kdo tak zlostně hřeší
Mistře Martinů
Básníku Bureši

Kdo má vinu
Proč kropenka nekřtí
Vysočinu

Zeptejte se jiných napříč
My studánky otvíráme
Je nám cizí k hříchu paklíč

Dětská hrubínologie

Zil, byl spisovatel, kterého má generace za dětství akceptovala automaticky. Hrubín (1910–1971). Zjara 2026 uplynulo pětadesát let od jeho skonu, a to skonu předčasného. Odešel v šedesáti letech, ale je realitou, že taky dvorní jeho ilustrátor Jiří Trnka (1912–1969) to vzal zkrátka a odebral se na věčnost do *Zahrady* dost brzy, ba dřív: bylo mu teprve sedmapadesát.

Obě dvě úmrtí dělí jenom čtrnáct mě-

klasika říkadel. Ony to ale nejsou jen říkačky a měl na poezii krevní destičky. Strofy dnes známe co *Špalíček* a vychází od roku 1957, i když byl původně tenčí, zatímco výsledná varianta je šestidílná.

Lituji děti, musím říct, všechny děti, se kterými se minul. Je to možná fuk, ale taky něco jako neznat Ladu a mám před očima i Trnkovy obrázky světové úrovně, anebo dokonce úrovně kosmické. A jistě, uznávám Zdeňka Svěráka, ale depťá mě představa, že děti budou sledovat

To už jsou jakési klasiky a jeho orientace na venkov byla, pravda, silná. Dominuje. „Náš děda má brýle, vidí na tři míle,“ píše Hrubín a to, co děda vidí, je opět jen příroda.

Autorova návaznost na Josefa Václava Sládka (1845–1912), s kterým se (ale jen teoreticky) ještě mohl fyzicky setkat, je očividná, nicméně se nic nekopíruje, ba ani nenapodobuje, a kdybychom podobnosti mermomocí hledali, jsou verše

Foto: Ivo HAVLÍK

siců a ne víc a máti mi to jako sedmiletému harantovi postavila dokonce jako tvrdou skálu, i když to úplná pravda nebude, co řekla: „Neuměl si ke svým veršům asi představit jiného Pana malíře a přestal psát a umřel.“

Každopádně nebylo koncem *sixties* ještě úplně výjimečné, že děti vyrůstaly vedle dalšího na poezii. I kdyby jednoduché. Matka navíc byla učitelka, a tak mi dojatě četla Halase (básničku *Mlýnek ve zdi*, která mě pak strašila, když jsem usínal) a předhodila mi Hrubína, který začal tvořit pro děti už za Hitlera, kdy mu bylo nějakých třicet. Už mu to zůstalo a někteří možná ani netuší, kolik toho vynesl i pro dospělé, a berou Hrubína jako

nanejvýš pohádkové muzikály Jaroslava Uhlíře, aniž by o Hrubína zavadily. O toho Hrubína, o kterém se i Svěrák vyjadřuje s úctou.

Úvodní část *Špalíčku* *Říkejte si se mnou* vydal Hrubín v první verzi roku 1943 a ve výsledném *Špalíčku* má stejný oddíl přesně 111 básniček, zahrnujících taky rýmované hádanky. Najdete i řešení, ale tištěná „hlavou dolů“, a nechybí ani notoricky známé říkadlo „vezmi žlutou tužku, namaluj mi hrušku – a pod hrušku talíř, sláva, ty jsi malíř!“ I to složil Hrubín. Anebo:

„Úhoříčku, úhoři, jaké je to na moři? Já jsem nebyl, Frantíku, ani u vás v rybníku.“

jako *Zima* kongeniální spíš se zmíněným Ladou: „Věž je těžká, táto, na nohou má bláto – a na hlavě sníh, sotva bych ji zdvih.“

A konečně najdete i jeden veršík městský! „Já jsem chlapec z Nuslí, kde to všechno bruslí, než bude čas k obědu, stokrát kolo objedu.“

Už v dětství mě zaujaly *Ruce* a kupodivu ze 75 % deklarují, že je dřinou i psaní: „Pořádného kluka – nezabolí ruka. Udrží v ní pero lehce, i když se mu třeba nechce! Vždyť má ruce k práci, a ne pro legraci. A nanosí mámě uhlí, i kdyby mu ruce ztuhly.“ A připomíná mi to, že i ta-

Pokračování na další straně

kový Foglar nosil dlouho - a ještě jako dospělý - mamince a sobě ze sklepa uhlí; a protože byl i zdravý fanatik psaní, byla báseň Ruce asi jeho nejoblíbenější „hrubínovka“.

Druhá část Špalíčku *Jak se chytá sluníčko* (v první verzi 1948) sestává z didaktické povídky *Náš Toník* a básně dospělým *Matka a jabloň*. Čtvrtou částí (ke třetí dojdou) je vlastní *Špalíček pohádek*, kterých je čtrnáct, a to včetně klasik *Kráska a Netvor*, *Perníková chaloupka*, *Červená karkulka*, *Smolíček*, *Sněhurka*, *Šípková Růženka*, *Popelka*. Pátým dílem je veršovaná *Pohádka o Květušce*, poprvé samostatně vydaná už roku 1955, a obzvlášť v případě *Květušky* Trnka věru překonal sám sebe. Ty obrázky jsou nezapomenutelné. Například ti trpaslíci ničící přírodu! A *Květuška* je u Hrubína možná něco obdobného, jako byla pro Nezvala *Valerie a týden divů*.

Špalíček dnes končí *Tisíc a jednou nocí* (původně 1956), uvedenou básní *Chytrá Sahrazád*, a *Námořník Sindibád* je v téhle sedmici zařazen jako druhý, *Alí Baba* jako čtvrtý a publikaci uzavírá *Aládinova kouzelná lampa*; ale nejsem sám, kdo říká, že je vrcholem část třetí s pohádkami ve verších.

Hrubín jim lišácky pozměňoval pointy. Ano, jistě, Lada to dělal (v próze) taky, ale to Hrubín vytvořil klasiku evropské úrovně.

I těchto pohádek je čtrnáct, některé (*Princezníčka na bále*, *Perníková chaloupka*) jsem znal jako dítě se samozřejmostí z paměti, a jak se dočítám v publikaci *Dvakrát sedm pohádek* (1958), vlastně vznikly už mezi roky 1943 a 1953.

Ty parafráze jsou poetické vtipy a nezamlouvají se lidem, kteří mají za to, že pohádka má být horor a děti se mají na žití připravovat strašením. „Hauffa, Grimmy na ně!“ Oproti tomu Hrubín hrůzu částečně retušuje: Čarodějnice děti v chalupě z cukru a z marcipánu prostě zamknou „na cukrový klíč“ a spalování v peci je zapuzeno. *Karkulka* poví vlkovi, že její táta umí vygeneroval „rudý ohýnek“ (výstřel), a zubatec peláší pryč. Taky *Smolíčka* atakující jeskyňky se ukrutně bojí jelena, který *Smolíčka* hlídá, a Hrubín se ani málo nestydí ty bestie nechat v

dešti. Ale někdy se i vražda u Hrubína najde, takže sice - antropomorfizovanou - koblihu nezbaští liška, ale dědek ano. Krutý konec koblížkův - a strašidelná je i báseň *Začarovaný les*, což je přepracovaná pohádka *Zvířátka a Petrovští* (původně již zveřejněná roku 1947) - a adaptace Trnkova filmu.

Ale taky musím upozornit, že Trnka ve *Špalíčku* překreslil víc než první půli všech příběhů *Dvakrát sedmi pohádek*, a to *Princezníčku*, *Chaloupku*, *Červenou karkulku* (v původní verzi ještě s velkým K), *Smolíčka a jeskyňky*, *Palečka a kamarády*, *Nezvedená kůzlata* a *Malou pohádku o řepě*. A zda svá díla předělal na lepší?

Ono je jisté, že snad ani nebyl s to namalovat nevydařený obrázek, ale je otázka, proč existují tyto nové varianty. Asi byl důvod komerční, jak to bývá, a samostatně vydané knížky *Dvakrát sedm pohádek* tím samozřejmě nabývají na hodnotě. Definitivní *Špalíček* převzal i titulní obálku kratší knihy a ve druhé polovině té špalíčkovské verze *Dvakrát sedmi pohádek* je taky Trnkova změna a týká se už zmíněného příběhu *Dědeček a koblížek*. Ilustrační pojetí se liší. Původně se jedná o tučt obrázků, zatímco nově vznikl jediný a zjednodušeně předvádí trasu koblížkova výletu.

Filip T.A.K. - Valletta - hlavní město ostrovního státu Malta. Plátno, kombinovaná technika.

Už jsem citoval *Ruku* a takový Maupassant má hned dvě povídky nazvané *Ruka*. Dvě básně o ruce má ale taky František, přičemž lepší je - klasické - líčení pěti prstů *Paleček a jeho kamarádi*, začínající dialogem: „Mámo, usmaž koblížky.“ „Až mi dojdeš na šišky.“

Kromě toho Hrubín vycizeloval druhou palečkovskou básničku *O Palečkovi*, který vyrostl, která je dnes známá i jako leporelo Heleny Zmatlíkové (1949), a rozlišovat třeba i obě Hrubínovy *Řepy*. V *Pohádce o malé řepě* se vyjeví, že nerašila řepa, ale krtina, a známější je delší verze *O velké řepě*, která byla původně knihou *Zasadil dědek řepu* (1947) a další z adaptací Trnkových filmů.

Docela živě si dodnes vybavuji, že mě poněkud zarazilo, když jsem Hrubínovo *Kuřátko v obilí* (původní to je leporelo z roku 1953, později součást *Dvakrát sedmi pohádek*) zbystril dokonce ve své školní čítance. „Naučte se to,“ řekla nám uča a já to uměl, hurá, už ze *Špalíčku*. Tato sládkovská báseň se může zdát pragmatikovi stejně nicotná jako stará venkovská stodola! Pro otrlce je to banalita o bloudění tvora stejně určeného ke snědení... a navíc, ten blbec, bloudí „doma za chalupou“. Dítě ve mně ale ty strofy fascinují a funguje i známý trik pohádek,

kdy hrdinové dotazovatele postupně odkazují jeden na druhého a třetího. A nechci být kritický, ale nepatrně slabšími „číslý“ *Dvakrát sedmi pohádek* není tohle, ale *Pohádka o chytrém Budulínkovi* a verše *O nezvedených kůzlatech*.

František Hrubín byl citlivec. Taková lidé jsou někdy zoufalí už z toho, že mají dojít na poštu. Některí pijí, někteří prostě píšou a překonávají vnitřní strachy. Oni si dělají starosti s věcmi, na které mi kolikrát ani nepomyslíme, a je blbost vyčítat Hrubínovi, že hodil ve Francii demonstrativně před kolegy do WC dopis emigranta Jana Čepa, kterým ho zval do bytu. A nechybí nám básník těch 55 let, vždyť nic podstatného z jeho díla nezaniká a taky díky Trnkovi budou jeho práci nacházet nové a nové generace. Nebo se pletu?

Možná. Ale počet dětí, které budou Trnku a Hrubína ignorovat, spadne na nulu pouze za situace, kdy už ani nebudeme lidmi.

Ilustrační foto: Ivo HAVLÍK

Náš *naturalismus* na deset způsobů

MILAN BLAHYNKA

Kniha **ČESKÝ LITERÁRNÍ NATURALISMUS** s podtitulem **Synopticko-pulzační model kulturního jevu** (Host, Brno 2026, obálka a grafická úprava Boris Mysliveček, litografie obálky a sazba Robert Šváb, 455 s.) už svým titulním listem a celou svou strukturou se řadí k vysoce učeným spisům, neprohloupí však ani prostý čtenář, dostane-li se mu toto kolektivní dílo do ruky.

Vzniklo „v rámci činnosti Centra pro výzkum novější české literatury a literární teorie Filozofické fakulty Jihočeské univerzity...“

Dalibor Tureček a **Jiří Pelán**, kteří práci koncipovali a zřejmě redigovali, svěřili výzkum našeho naturalismu ještě pěti badatelkám a třem badatelům, aby spolu s nimi vysledovali tento literární „jev“ (tedy více než „směr“), jenž „přetrvával v českém literárním prostředí téměř šest dekád“.

Jak zvláštní „jev“ mezi všemi u nás se střídajícími -ismy, naturalismus byl, po Turečkově vymezení „markerů“, orientačních bodů, podle nichž lze rozpoznat naturalismus, a po jeho varování před „ošidností definic“ a záznamem množství „různotvarů a extenzí“, ukazuje Jiří Pelán v osmi kapitolách pod souhrnným názvem *Naturalismus a naturalismy* napřed odlišnost naturalismu od realismu, pak probírá podoby naturalismu v zemích od Francie přes Německo, Skandinávii, Rusko, Itálii a aspoň letmo i jinde a nakonec rozlišuje tři tvary naturalismu podle ideologie, podle témat a podle jejich poetiky.

A to už jsme v polovině knihy. V její druhé půlce Michal Pánek vysledoval, jak se u nás pojednávalo o pojmu naturalismus před Zolou a později, jak se naturalismus pojímal jednak esteticky, jednak literárně a jak bohatá byla diskuse o českém naturalismu.

Zuzana Urválková pak na dvaceti stranách prozkoumala recepci Zolovy Země. Překvapení jistě většině čtenářů schystala Dagmar Mocná přesvědčivým výkladem o Janu Nerudovi jako „protonaturalistovi“. Narativní postupy srovnává v dílech K. M. Čapka-Choda, Jozefa Merhauta a K. Šlejhara Jiří Koten, Jana Vrajobá nazývá Šlejharovo dílo, ačkoli naturalismus se jevil neslučitelný s vírou, *naturalismem s křesťanským podložím* a Eva Blinková Pelánová s precizní důkladností nově přečetla Kašpara Léna mstitele, román K. M. Čapka Choda, a prokazuje, že jde o dílo, které dobová kritika pozdravila jako román naturalistický a od té doby „se fixovala představa autorova naturalismu“, třebaže „výrazně přítomné naturalistické rysy fungovaly“ v něm jen jako katalyzátor, který „příběh vzdálil od realistické dimenze“; ten román se „dnes jeví“ jako dílo přibližující Čapka-Choda „k autorům jako Flaubert či Poe“.

Konečně Petra Ježková ve stati o svízelně se prosazující české recepci Zolovy naturalistické doktríny na českém jevišti uzavírá stránky o osudech naturalismu u nás v časech jeho vzestupu a uznávání – a dovozuje, že v „napětí mezi přijetím a odmítáním se formovala specifická podoba české recepce naturalismu.“

V závěrečné kapitole *Pozdní naturalismus* rozbírá Erik Gilk pozdní tvorbu K. M. Čapka-Choda, podrobuje zkoušce věrohodnosti Šaldovo označení Norova *Rozvratu rodiny kýrů* za

„ukázkový příklad naturalismu v krystalické podobě“ a registruje zmínky o stopách naturalismu ve víceméně jinak proslulých knihách meziválečné a protektorátní literatury.

Kniha je vybavena anglickým, francouzským a německým resumé, třicetistránkovým seznamem literatury k jednotlivým kapitolám a devítistránkovým jmenným rejstříkem. Působí jako publikace impozantní.

Ke svým poznámkám o knize si dovoluji připojit, co kvituju jako její jasné pozitivum: to spatřuju v pozornosti autorů k názorům básníků na naturalismus. Pokud nepreferovali

AKT od neznámého řezbáře v lázeňském parku ve Wisle v polské části Těšínských Beskyd
Foto: Ivo HAVLÍK

úctu k národním mýtům, které až vlastně nedávno analyzoval Vladimír Macura, vesměs ho při všech svých výhradách vítali, například Vrchlický; a Nerudu kniha objevuje jako vidoucího předchůdce naturalismu. Nedivím se. Vždyť přinejmenším v Jiřím Pelánovi (o ostatních autorech vím jen málo) je kus básníka.

Sliby chyby

JAKUB STEIN

- Taky padaj, pane Roubíček, volal pan Kohn, jen co se dobral na přece jen tepelně snesitelnější schodiště Louvru, ale pan Roubíček odvětil, že není proč padat, v létě je prostě horko, dycky lepší než mráz, ať už sem přichází odkudkoli.

- Co je moc, to je moc, opáčil pan Roubíček, co si daj?

K údivu brigádníka pingla, roznášejícího samé ledy ve skupenství pevném i tekutém, pánové si poručili vřelý grog.

- Železo železem se ostří, objasnili brigádníkovi zdánlivě absurdní objednávku.

- Taky jim připadá, obrátil se pak Kohn zase k panu Roubíčkovi, že předpovědi počasí jsou něco jako sliby chyby?

- No někdy je to spíš varování před bouřkou s krupobitím. Ale maj pravdu, letos to jsou sliby chyby. Slibují bouřku s deštěm, že se aspoň na chvíli ochladí, někde je skutečně průtrž mračen, ale kamarád z jedné vsi u Olomouce si stěžuje, že tam už tři týdny nezapršelo. Tu a tam padalo pár kapek, ale vypařily se ještě před dopadem na zem.

- Co chtěj, předpovídači počasí jsou chudáci. Vono se vůbec cokoli špatně předpovídá.

- A vědí, že komusi předpovědi vycházejí častěji než celému prognostickému ústavu sakumprásk? Už to bude brzo celých sto let, co si básník Seifert utahoval ze surrealistů v kavárně Mánes, kde údajně dostali koncesí na stavění barikád: „A tam se sní o všechno pryč, / zvlášť když je parné léto, / svět se již hrouť, hrajte bridž, / ó psanci země této.“

No, surrealisté se ke stavění barikád a nastolení spravedlnějšího světa nedo-

Filip T.A.K. - Rybářská osada na Baltu. Plátno.

stali, přišla válka, po ní si zakusili studenou, ale po málem sto letech platí zas, a víc než kdysi, že „svět se již hrouť“ a kdekdo si zas jen hraje bridž, mariáš a pokr.

- Maj pravdu, básníkům se dá věřit. Seifertův někdy souběžec, někdy protichůdce Nezval, věřil „v svět, jenž obejde se bez války, stačí zadívat se trochu do dálky“: „vidím města ověčená zahrada-mi, / města, která lidé navrhnu si sami / jako Goethe dům v svém slunném Výmaru, /... / města, v nichž se neloupí a nekrade / ani zlato, ani stříbro, ani city, / města, v kterých nejsou kasárny a kryty, / města, v kterých jako perlorodky řek / zrodí se zas časem nový zlatý věk.“

- Na ja, zatím ještě musíme zaplatit, pravil pan Kohn, i zaplatili svůj grog a vyšli zas na sluníčko.

RŮŽENA ŠÍPKOVÁ Duše námořníka

Má duše námořníku
u Baltu zpívá
raduje se
vítr spolu s ní hvízdá

Má duše námořníka
u Baltu září
racek tu poletuje
peřeje vln vítá

Má duše námořníka
u Baltu vrní
lehátka poloprázdná
zrníčka písku zlatá

Literatura • Umění • Kultura

Týdeník Unie českých spisovatelů, z. s., 12. ročník (Kmen 39. ročník). Vychází jako příloha týdeníku NAŠE PRAVDA. Zakladatel Karel Šys. Vedoucí redaktor Ivo Havlík. Redakční rada: Ivana Blahutová, Michal Černík, Michael Doubek, Pavol Janík, Alexej Mikulášek, Michal Polický, Radovan Rybák. Grafická úprava Studio FUTURA. Nevyžádané příspěvky se nevracejí. Kontaktní adresa: Politických vězňů 9, 110 00 Praha 1.

Vyšlo 27. srpna 2026
luk@futura.cz